

УДК 371.78:373.6+613.96

ПСИХОГІГІЄНІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДЛІТКІВ ПРИ ПРОФІЛЬНОМУ НАВЧАННІ

Сотнікова-Мелешкіна Ж.В.

Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна

Загальновідомо, що невідповідність індивідуальних особливостей людини вимогам професії (тобто професійна непридатність) може стати джерелом несприятливих наслідків для її фізичного та психічного здоров'я. Правильний добір кола професій, що відповідають стану здоров'я, функціональним та психофізіологічним можливостям, постає одним із заходів профілактики переходу функціональних розладів у органічну патологію, прогресування хронічних захворювань, виникнення професійних хвороб та інвалідизації. Сучасні дослідження щодо визначення якісного рівня загальноосвітніх навчальних закладів свідчать, що молодь після закінчення школи не має широких перспектив вибору професії, якість отриманих знань не завжди відповідає вимогам вищих навчальних закладів, а випускники шкіл недостатньо обізнані з потребами ринку праці. У той же час сучасні професії пред'являють до особистості працівника специфічні, жорсткі вимоги, які передбачають наявність у нього досить високого рівня знань та розвиток певних психофізіологічних якостей. Впровадження профільного навчання в сучасних умовах потребує не тільки розбудови відповідної системи навчальної діяльності, а й попередньої підготовки школярів до усвідомленого професійного самовизначення відповідно до їх вікових та індивідуальних особливостей. Вкрай актуальним є своєчасне визначення рівня професійної зрілості, яка характеризується здатністю зробити свідомий вибір на підставі власних ресурсів та опрацьованої інформації щодо фахових вимог, незалежністю від обставин та оточуючих підчас професійного вибору, відповідністю здібностей та інтересів вимогам професії [1-4].

Метою дослідження було визначити психогігієнічні особливості навчальної діяльності старшокласників при профільному навчанні.

Об'єкти та методи дослідження. З метою вивчення психологічних особливостей підлітків використовувались тестова методика М. Люшера, підлітковий варіант особистісної методики Г. Айзенка (для виявлення та виміру екстраверсії та нейротизму), особистісного опитувальника "16 PF" Р. Кеттела (HSPQ – з метою побудування особистісного профілю) [5]. Для вивчення мотиваційно-ціннісної сфери досліджуваних школярів проводилося тестування за допомогою тесту «Опитувальник Термінальних Цінностей» (ОТеЦ) створеного І.Г. Сеніним у 1991 р. [6], який дозволяє визначити важливість для досліджуваних сфер життєдіяльності та ієрархію термінальних цінностей. За допомогою методики «Диференціально-діагностичний опитувальник» Клімова було вивчено професійні інтереси старшокласників.

Рівень професійної зрілості було визначено за допомогою діагностичної методики «Професійна готовність» за п'ятьма основними параметрами: «А» – автономність, що визначається як самостійність, здатність до самореалізації та відокремлення своєї особистості у соціумі; «І» – інформованість про світ професій в цілому та відповідність своїх властивостей і здібностей обраній групі професій; «Р» – обґрунтований вибір рішення; «П» – поетапне планування свого професійного шляху; «Е» – емоційна «увімкненість» у період прийняття рішень щодо професійного життя (емоційний фактор в ситуації кар'єрного рішення) [7].

Для дослідження рівня якості життя, що пов'язана зі здоров'ям (ЯЖПЗ) було використано російський адаптований варіант опитувальника MOS-SF-36 [8], і проведено аналіз відповідно до інструкції, що розроблено компанією «Евіденс-Клінічно-фармакологічні дослідження». Рівень сформованості навичок здорового способу життя визначався шляхом анкетування за розроб-

леним в ДУ «ІОЗДП АМНУ» опитувальником, який містив питання відносно навчальної діяльності, вільного часу, стосунків в родині школярів та характеру поширеності шкідливих звичок [9].

Визначення рівня навчальної успішності передбачало оцінювання з базисних предметів (українська мова, українська література, алгебра, всесвітня історія, біологія, фізика, хімія, іноземна мова), на основі яких розраховувався середній бал навчальної успішності. Вивчення особливостей функціонального стану та розумової працездатності учнів під час навчальних занять проводилось в динаміці дня, тижня, навчального року з використанням коректурних таблиць Анфімова з подальшою комплексною оцінкою розумової працездатності [10]. Одночасно визначалась частота серцевих скорочень і психоемоційний стан старшокласників за допомогою експрес-методу вивчення суб'єктивного стану «САН» [11]. Функціональний стан серцево-судинної системи визначався за показниками систолічного та діастолічного артеріального тиску, даними варіаційної пульсометрії методом Баєвського Р.М. за показниками індексу напруги регуляторних систем, індексу вегетативної рівноваги та ін. [12]. Результати досліджень оброблено за допомогою програм Microsoft Excel та SPSS-17.

Обговорення результатів. При вивченні мотиваційно-ціннісної сфери за допомогою тесту ОТЕЦ було встановлено, що (57,5±4,3)% досліджуваних підлітків не мали як чітко визначеної ієрархії життєвих сфер, так і термінальних цінностей. Тільки у (15,7±3,1)% старшокласників були чітко визначені життєві сфери та цінності, яким віддається найбільша перевага. Серед життєвих сфер найбільшу перевагу сільські школярі віддавали сфері навчання та освіти ((34,1±2,7)% тих, що зробили чіткий вибір), а серед термінальних цінностей – досягненням і збереженню власної індивідуальності ((43,2±7,5)% та (40,9±7,4)% відповідно). Для дівчат найбільш важливою була цінність збереження власної індивідуальності ((17,3±4,4)%) та сфера навчання й освіти ((13,3±3,9)% досліджуваних). Для хлопців – цінність власних досягнень ((20,33±5,2)%) та

сфера соціального життя ((15,25±4,7)%). Можна припустити, що дівчата намагалися зберегти свою індивідуальність за рахунок освіти та навчання, а хлопці намагалися реалізуватися шляхом постановки перед собою та вирішення певних задач в соціальній сфері. Порівняльний аналіз даних отриманих в окремих селищах дозволив визначити, що певні особливості ціннісної сфери у досліджуваних школярів з різних шкіл відрізняються й залежать від умов навчання та соціально-економічних умов розвитку на селі.

На підставі визначення рівня професійної орієнтації та професійних уподобань у старшокласників встановлено, що у 17,2% опитаних дітей не було визначено чітких професійних уподобань, що означало їх недостатню професійну орієнтацію або ж несформованість конкретного вибору. Найбільшим попитом серед учнів сільських шкіл користуються професії типу «Людина – Техніка» ((33,1±3,9)%) та «Людина – Художній образ» ((25,35±3,7)%), а найменшим – типу «Людина – Природа» ((4,93±1,8)%).

Шляхом кластерного аналізу масиву даних, що були отримані під час дослідження рівня професійної готовності, виділено чотири групи підлітків (ГПГ). До 1-ої групи увійшло – 26%, до 2-ої – 36%, до 3-ої – 22%, до 4-ої ГПГ – 16% старшокласників. Було проаналізовано співвідношення характеристик професійної готовності, і складено психологічний портрет підлітка з 1-ої ГПГ (рис. 1): він визначився зі своїм професійним майбутнім, професійний вибір робить свідомо, самостійно, відповідально, емоційно знебарвлено, спираючись на здобуту інформацію, але не певно уявляє собі майбутні виробничі умови та обов'язки. Орієнтується на професійну самореалізацію, але вважає, що попередній досвід не є актуальним. Легко планує свою діяльність. Відповідальний, впевнений, рішучий, успішний, самостійний, активний, ініціативний, безкомпромісний, схильний аналізувати свої дії, прагне поваги, має суб'єктивну самооцінку, завжди доводить розпочате до кінця, визнає тільки обміркований ризик. Його вчинки завжди обмірковані та обґрунтовані. Серед підлітків цієї ГПГ переважали ($p=0,02$) емоційно стійкі за тестом Айзенка.

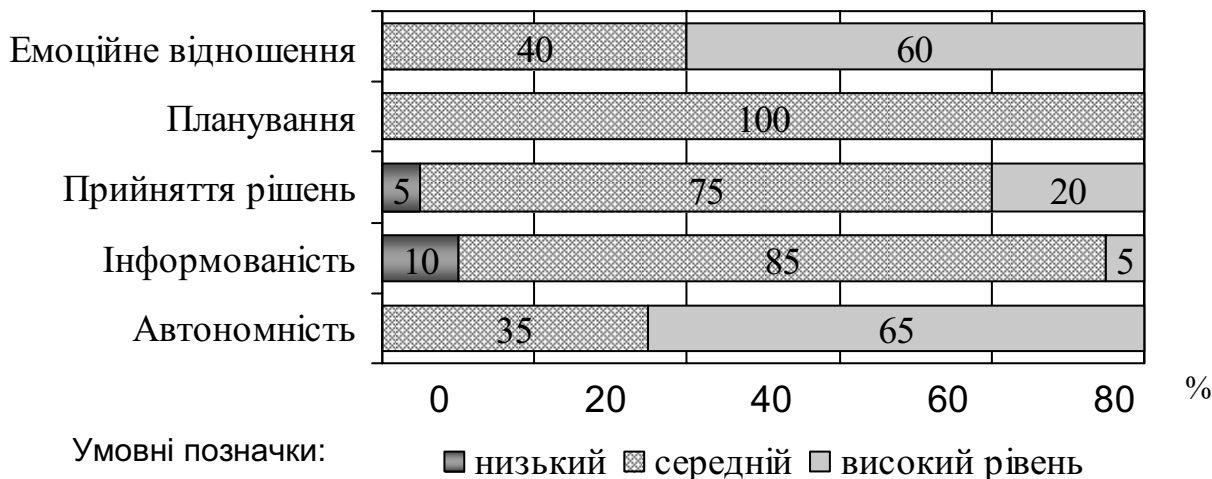

Рисунок 1. Показники характеристик профготовності у хлопців 1-ої ГПГ.

Психологічний портрет підлітка, який був віднесений до 2-ої ГПГ визначився наступними характеристиками (рис. 2): він недостатньо визначився зі своїм професійним майбутнім, професійний вибір робить свідомо, відповідально, емоційно забарвлено, самостійно, але бере до уваги сторонню думку, спираючись на здобуту інформацію у тих, хто в ній працює. Не певно уявляє собі виробничі умови та обов'язки у майбутньому. Постійно замислюється про майбутнє та аналізує своє минуле. Намагається планувати

свою діяльність, але не має до цього сталих зисків. До певної міри відповідальний, успішний, рішучий, здатний на компроміси, але невпевнений, переважно самостійний, активний та ініціативний у професійному майбутньому. Схильний аналізувати свої дії, прагне поваги, має об'єктивну самооцінку, не завжди доводить розпочате до кінця, визнає тільки обміркований ризик. Більшість його вчинків обмірковані та обґрунтовані. Серед підлітків означеної ГПГ переважали ($p < 0,05$) емоційно нестійкі за тестом Айзенка.

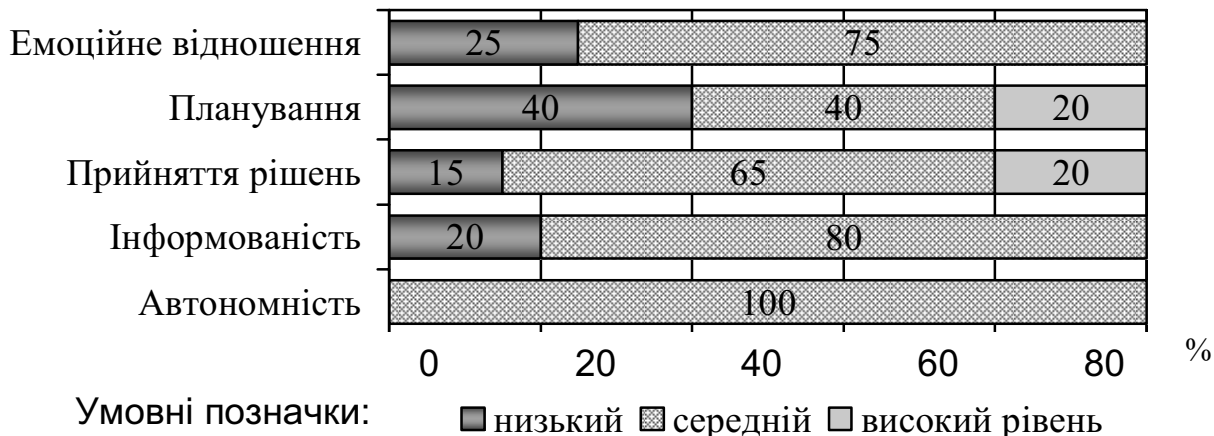

Рисунок 2. Показники характеристик профготовності у хлопців 2-ої ГПГ.

Психологічний портрет підлітка, який був віднесений до 3-ої ГПГ мав наступні характеристики (рис. 3): такий підліток має стійкі погляди на своє професійне майбутнє, його професійний вибір переважно інтуїтивний, сформований під впливом оточення, проте робить його відповідально, емоційно забарвлено, спираючись на здобуту інфор-

мацію та власний досвід, достатньо обізнаний про майбутні виробничі умови та обов'язки. Постійно замислюється про майбутнє, аналізує своє минуле, завжди планує свою діяльність. Відповідальний, успішний, рішучий, здатний на компроміси, але невпевнений, не готовий бути самостійним, активним та ініціативним у професійній самореалізації.

Прагне поваги, має суб'єктивну самооцінку, завжди доводить розпочате до кінця, визнає тільки обміркований ризик. Його вчинки пе-

реважно обмірковані та обґрунтовані. Серед підлітків означеної ГПП суттєвої різниці в емоційній стійкості не отримано.

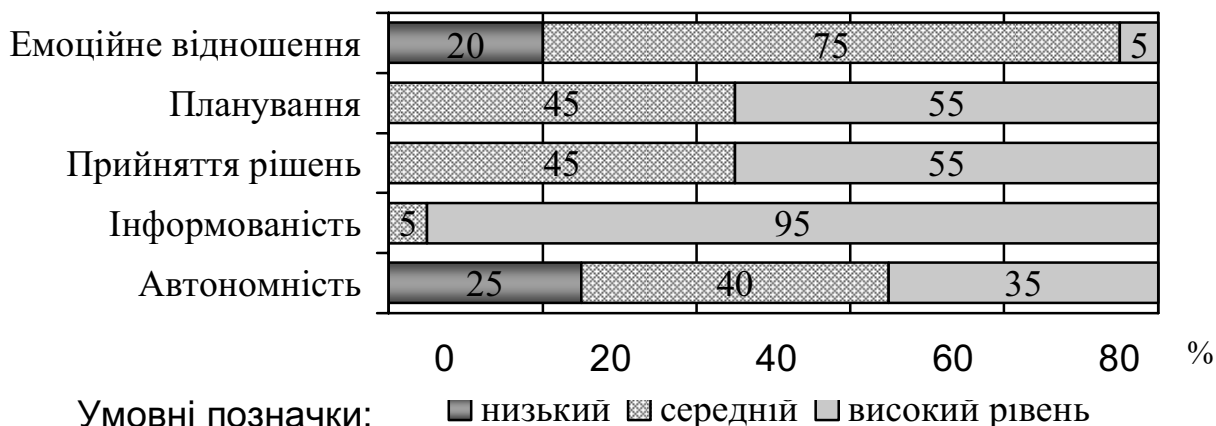

Рисунок 3. Показники характеристик профготовності у хлопців 3-ої ГПП.

Проаналізувавши отримані дані складено психологічний портрет підлітка, який був віднесений до 4-ої ГПП (рис. 4). Такий підліток не має стійких поглядів на своє професійне майбутнє, його професійний вибір не усвідомлений, зазнає зовнішнього впливу, безвідповідальний, емоційно забарвлений. Знайомиться із професіями тільки шляхом спілкування із фахівцями у цій галузі, не обізнаний про майбутні виробничі умови та обов'язки. Живе тільки теперішнім,

не пов'язує його із майбутнім, хоча іноді замислюється про нього, аналізує своє минуле, із-за невпевненості усі його плани сходять «нанівець». Безвідповідальний, неуспішний, уникає бути самостійним, активним та ініціативним, нерішучий, обов'язково потребує сторонньої допомоги, здатний на компроміси, має занижену самооцінку, ніколи не доводить розпочате до кінця, визнає будь-який ризик. Його дії не підпорядковані певній меті, безпричинні та хаотичні.

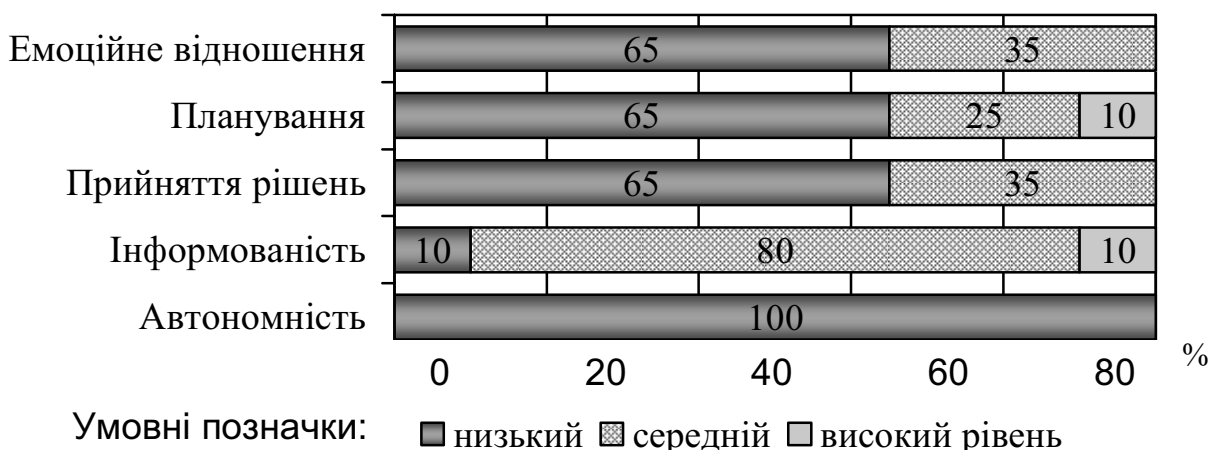

Рисунок 4. Показники характеристик профготовності у хлопців 4-ої ГПП.

Таким чином, гігієнічно значущими показниками професійного самовизначення старшокласників під час профільного навчання є: автономність (А), інформованість у світі професій (І), обґрунтованість прийняття рішень (Р), здатність до планування свого

професійного шляху (П) та емоційна «увімкненість» у прийнятті рішень щодо професійного самовизначення (Е).

Проведений дискримінантний аналіз дозволив отримати систему дискримінантних рівнянь для прогнозування розподілу

підлітків за певними ГПГ, оцінити вірність і вірогідність апріорної класифікації. Була розрахована матриця значень критеріїв профготовності. Співвідношення між дисперсіями оцінювалося за критерієм Фішера. Класифікація полягала у порівнянні дискриміна-

нтної функції. Процедура врахування показників різних ГПГ відбувалася з покроковим включенням в модель, завдяки якому розмежування відбувалося найбільш якісно. Визначені класифікаційні функції досліджених з різних ГПГ мали наступний вигляд:

$$\begin{aligned} 1 \text{ ГПГ} &= -71,416 + 2,959 A + 3,284 I + 3,229 P + 0,899 E; \\ 2 \text{ ГПГ} &= -56,084 + 2,563 A + 3,053 I + 3,218 P + 0,430 E; \\ 3 \text{ ГПГ} &= -76,362 + 2,552 A + 4,725 I + 3,453 P + 0,470 E; \\ 4 \text{ ГПГ} &= -37,486 + 1,520 A + 3,292 I + 2,411 P + 0,528 E, \end{aligned}$$

де, A – автономність;

I – інформованість;

P – обґрунтований вибір рішення;

Π – планування професійного шляху;

E – емоційна «увімкненість» при профвиборі.

Встановлено, що апостеріорна класифікація показників була виконана з надійністю майже 87%.

Критеріями приналежності до 1-ої ГПГ є високий рівень їх професійної готовності за шкалами «А» (понад 16 балів) та «Е» (понад 17 балів); середній рівень за шкалами «І» (7-10 балів), «Р» та «П» (12-15 балів). Підлітки, які увійшли у 2-у ГПГ мали середній рівень за всіма шкалами: «А» (12-16 балів), «Е» (11-17 балів), «І» (7-10 балів), «Р» та «П» (12-15 балів). Старшокласники 3-ої ГПГ мали високий рівень за шкалою «І» (понад 10 балів), вищий за середній рівень – «Р» та «П» (понад 12 балів); середні рівні за шкалами «А» (12-16 балів) та «Е» (11-17 балів). Учні 4-ої ГПГ мали середній рівень за шкалою «І» (7-10 балів) і низький рівень професійної готовності за іншими шкалами: «А», «Р» і «П» (менш за 12 балів) та «Е» (менш за 11 балів).

На підставі багатфакторного покрокового регресійного аналізу отримані наступні моделі, які свідчать про наявність впливу особистісних факторів за тестом Кеттелла на показники професійної готовності підлітків. Для 1-ої ГПГ встановлено найбільш виражений вплив на показник «Р» ($R^2=51,1\%$) особистісних факторів ступеню самоконтролю (Q_3) та неврастенії (J); залежність показника «П» ($R^2=27,7\%$) від фактору F (обережність/легковажність); показника «Е» ($R^2=39,8\%$) від фактору H (боязкість, сором'язливість/сміливість). У 2-ій ГПГ визначався найбільш виражений вплив на показ-

ник «І» ($R^2=19,7\%$) фактору Q (самовпевненість/схильність до відчуття вини); негативний вплив фактору D (флегматичність/збудливість) на рівень показника «П» ($R^2=26,2\%$); пряма залежність показника «Е» ($R^2=29,2\%$) від фактору сенситивності (I). У 3-ій ГПГ встановлено найбільш виражений вплив на показник «Р» ($R^2=36,8\%$) фактору E (пасивність/домінантність); фактору Q (самовпевненість/схильність до відчуття вини) на показник «П» ($R^2=45,6\%$). Отримані моделі для підлітків 4-ої ГПГ свідчили про виражений вплив на показник «Р» ($R^2=39,7\%$) фактору E (пасивність/домінантність); вплив фактору Q на показник «І» ($R^2=49,8\%$); залежність показника «П» ($R^2=72,7\%$) від особистісних факторів ступеню самоконтролю (Q_3) та шизотимії/афектотимії (A).

Для визначення психогігієнічної значущості запропонованого підходу було проаналізовано рівень навчальної успішності, розумової працездатності, психоемоційний стан, вегетативне забезпечення навчальної діяльності, рівень ЯЖПЗ та сформованості навичок здорового способу життя у старшокласників різних ГПГ. Встановлено, що учні з 4-ої ГПГ мали істотно нижчий середній бал ($6,7 \pm 0,41$ бала) при порівнянні зі старшокласниками 1-ої, 2-ої та 3-ої ГПГ за характером професійної готовності (відповідно $8,7 \pm 0,33$; $7,9 \pm 0,27$ та $8,0 \pm 0,40$ балів), а також за всіма предметами, що аналізувались при порівнянні з учнями 1-ої ГПГ ($p < 0,05-0,01$). Упродовж навчального року успішність зростала

у всіх підлітків, але суттєво лише у 2-ій ГПП до $8,7 \pm 0,26$ бала ($p < 0,05$).

За результатами дисперсійного аналізу було встановлено, що характер професійної готовності суттєво впливав на рівень стійкості ($F=146,5$; $p < 0,001$) та концентрації уваги ($F=78,0$; $p < 0,001$), самопочуття ($F=4,2$; $p=0,005$) та настроїв ($F=29,2$; $p < 0,001$), а також рівень функціональної напруги, що визначався за частотою серцевих скорочень ($F=19,1$; $p < 0,001$). На підставі отриманих даних аналізу гемодинамічних показників, а також варіабельності серцевого ритму було встановлено, що учні 1-ої ГПП характеризувались включенням реакцій екстреної мобілізації при напруженні адаптації на початку року, мали низький рівень фізичної працездатності та фізичної підготовленості ($(37,0 \pm 1,29)$ балів). Для учнів 2-ої ГПП характерним був найсприятливіший тип реагування серцево-судинної системи на розумове та фізичне навантаження, найвища фізична працездатність і фізична підготовленість. Серед учнів 3-ої ГПП найчастіше ($(54,5 \pm 15,7)\%$) визначались дизрегуляторні процеси у серцевому ритмі [236], що визначало їх як групу ризику, а досягнення високого рівня фізичної працездатності відбувалось за рахунок більшої фізіологічної «ціни» із підвищенням рівня управління серцевим ритмом. У підлітків 4-ої ГПП при високому рівні функціонування системи кровообігу визначався низький рівень фізичної працездатності та фізичної підготовленості.

Старшокласники різних ГПП характеризувались різним рівнем сформованості навичок здорового способу життя. Так, учні 1-ої ГПП мали більше вільного часу, який частіше витрачали на читання художньої літератури, заняття спортом. Достатньо спали вночі. Для них була характерною максимальна рухова активність протягом дня, але пасивність під час перерви наприкінці навчального року. Учні цієї групи турбувала проблема шкідливих звичок. Близьке оточення найбільш сприятливе для формування навичок здорового способу життя, характерний мінімальний рівень споживання алкогольних напоїв. Школярі 2-ої ГПП зазначали достатньо вільного часу, який частіше витрачали на прогулянки та заняття спортом, регулярність яких з часом зростала. Майже половина уч-

нів цієї групи курили, але вживання міцних алкогольних напоїв було мінімальним. Учні 3-ої ГПП більше мали вільного часу наприкінці навчального року, який частіше, ніж інші, використовували для допомоги батькам. У вихідні дні віддавали перевагу перегляду телевізійних передач. Тривалість нічного сну недостатня, але частково компенсувалась за рахунок денного сну. Регулярніше виконували процедури, що гартують та ранкову гімнастику, частіше за інших займалися спортом. Наприкінці навчального року віддавали перевагу різним видам відпочинку під час перерви. Серед цих учнів найменш поширені шкідливі звички. Для старшокласників 4-ої ГПП, характерною була недостатня тривалість нічного сну на початку навчального року. Здебільшого витрачали вільний час на прогулянки, мінімально на перегляд телевізора, зовсім не читали. Мали низький обсяг рухової активності, пасивні на перерві. Серед них найбільш поширені шкідливі звички.

Критеріальними показниками ЯЖПЗ було психічне здоров'я (менш за 75 балів), життєздатність (менш за 70 балів), рольове фізичне та емоційне функціонування і відчуття болю (менш за 80 балів). Учні 1-ої ГПП мали найвищі показники якості життя, проте протягом навчального року визначалось зниження рівня психічного здоров'я та суттєве підвищення рівня фізичного здоров'я, а оцінка якості життя передусім зумовлена рецесивним показником – життєздатністю. Рівень самосприйняття власного благополуччя у школярів 2-ої ГПП залежав від психічного здоров'я, рівень якого знижувався протягом року, а регулюючою ознакою у системі ставала соціальна активність. Підлітки 3-ої ГПП мали вищі показники фізичного здоров'я, ніж психічного. Саме недостатній рівень фізичного функціонування цих учнів, особливо наявність больового синдрому, найбільш обмежувала суб'єктивне сприйняття загального благополуччя на початку року. Низький рівень соціальної активності, що пов'язаний зі значною інтенсивністю болю, знижував загальне функціонування організму підлітків 4-ої ГПП. Для цієї групи характерним було зростання рівня психічного здоров'я, особливо ступеню обмеження їм соціального функціонування, яке, однак, вже не впливало на самооцінку власного життя.

Висновки

1. Отримані дані свідчили, що більше половини десятикласників не мають чітко сформованих життєвих цінностей, а учні шкіл різних населених пунктів мають свої особливі уподобання в життєвих сферах та термінальних цінностях.

2. Процес формування певного рівня професійної готовності, що визначалась як психологічна готовність до усвідомленого вибору майбутньої професії, залежав від особистісних властивостей підлітків і, в свою чергу зумовлював навчальну успішність підлітків, що визначається як кінцевий ефект шкільної адаптації та проміжний показник майбутньої професійної успішності.

3. Гігієнічно значущими показниками професійного самовизначення старшокласників під час профільного навчання є: автономність (А), інформованість у світі професій (І), обгрунтованість прийняття рішень (Р), здатність до планування свого професійного шляху (П) та емоційна «увічкненість» у прийнятті рішень щодо професійного самовизначення (Е).

4. Розподіл учнів старших класів в залежності від характеру професійної готовності дозволяє визначити пріоритетні напрямки медико-профілактичних заходів для кожної з груп.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кучма В.Р. Состояние здоровья современных детей и подростков и роль медико-социальных факторов в его формировании /В.Р. Кучма, Л.М. Сухарева, А.А. Баранов //Вестник РАМН. –2009. –№5. –С.6-11.
2. Андерсонс Г.В. Педагогическая поддержка старшеклассников в выборе будущей профессии в условиях профильного обучения: автореф. дис.... канд. пед. наук : 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» /Г.В. Андерсонс. –Сочи, –2007. –21 с.
3. Піщалковська М.К. Система роботи загальноосвітнього навчального закладу з профільного навчання старшокласників: автореф. дис.... канд. пед. наук: 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» /М.К. Піщалковська. –Київ, –2007. –23 с.
4. Сергета І.В. Особливості розвитку психофізіологічних функцій в умовах використання програми психогігієнічної корекції функціонального стану організму, особливостей особистості і професійної придатності учнів і студентів, що здобувають спеціальності у сфері залізничного транспорту /І.В. Сергета, Б.Р. Боровський //Гігієна населених місць. –2009. – Вип.54. –С. 290-296.
5. Рогов Е.И. Настольная книга практического психолога: Учеб. Пособие: В 2 кн. – М.: Гуманит. Изд. центр ВЛАДОС, –1999. –Кн.1: Система работы психолога с детьми разного возраста. –384 с.
6. Опросник терминальных ценностей. Практическое руководство. –Ростов-на-Дону, НПЦ Психодиагностика, –1992. –25 с.
7. Чернявская А.П. Психологическое консультирование по профессиональной ориентации /А.П. Чернявская. –М.: Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, –2001. –96 с.
8. Новик А.А. Руководство по исследованию качества жизни в медицине /А.А. Новик, Т.И. Ионова – СПб.: Издательский Дом «Нева»; –М.: «ОЛМА-ПРЕСС Звездный мир», –2002. –320 с.
9. Система активного формування здоров'я дітей і підлітків в умовах загальноосвітнього навчального закладу: Методичні рекомендації. –Харків, –2002. –24 с.
10. Унифицированная методика гигиенического изучения организации условий и режима учебных занятий с использованием компьютеров /под ред. акад. АМН СССР Г.Н. Сердюковской. –М., –1987. –91 с.
11. Школа и психическое здоровье учащихся /Под ред. С.М. Громбаха. //–М.: Медицина, –1988. –272 с.
12. Баевский Р.М. Оценка адаптационных возможностей организма и риска развития заболеваний /Р.М. Баевский, А.П. Берсенева. //–М.: Медицина, –1997. –235 с.

**ПСИХОГИГИЕНИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ
ПОДРОСТКОВ ПРИ ПРОФИЛЬНОМ ОБУЧЕНИИ**

Сотникова-Мелешкина Ж.В.

Изучены уровень профессиональной готовности и психологические особенности подростков старшего школьного возраста. Установлены гигиенически значимые показатели профессионального самоопределения и психогигиенические особенности учебной деятельности старшеклассников.

**PSYCHO-HYGIENIC FEATURES EDUCATIONAL ACTIVITIES
OF ADOLESCENTS FOR TYPE TEACHING**

Zh.V. Sotnikova-Meleshkina

Is studied the level of professional preparedness and psychological characteristics of adolescents of school age. Is installed hygienically relevant indicators of professional self and psycho-hygienic characteristics of educational activity of seniors.

Куратор розділу – д. мед. наук, проф. Полька Н.С.